

Příklady oborových témat obsahující průřezové téma **Výchova demokratického občana (dále PT VDO)**

Anotace:

Smyslem tohoto dokumentu je odpovědět na otázku: „*Kde je v jednotlivých vyučovacích oborech nalezneme PT VDO?*“ aneb jak propojit obsah vyučovacích oborů s PT VDO a jak propojit PT VDO s dalšími PT.

Poznámka:

Tematické okruhy a přínosy PT VDO neuvádím u jednotlivých výstupů, jejich obsah nabízím v 2. polovině dokumentu – domnívám se, že přiřazení je snadné a navíc má „duplovačí a prolínací“ charakter, což je na jedné straně problém, který se negativně odráží v DOVech (kopírování a opakování toho, co je v RVP místo rozvíjení, propojování a jakési nadstavby...)

1. NEJPRVE TAM, KDE JE TO MARKANTNÍ:

ČLOVĚK A JEHO SVĚT (RVP ZV)

1. stupeň

MÍSTO, KDE ŽIJEME

Očekávané výstupy:

- *Žák rozlišuje hlavní orgány státní moci a některé jejich zástupce, symboly našeho státu a jejich význam.*
- *Žák začlení svou obec (město) do příslušného kraje a oblužného centra ČR, pozoruje a popíše změny v nejbližším okolí, obci (městě).*

Učivo:

- **naše vlast** – domov, krajina, národ, základy státního zřízení a politického systému ČR, státní správa a samospráva, státní symboly.

LIDÉ KOLEM NÁS

Očekávané výstupy:

- *Žák rozpozná ve svém okolí jednání a chování, která se už tolerovat nemohou a která porušují základní lidská práva nebo demokratické principy.*

Učivo:

- **právo a spravedlnost** – základní lidská práva a práva dítěte, práva a povinnosti žáků školy, protiprávní jednání, právní ochrana občanů a majetku, soukromého vlastnictví, duševních hodnot.

VÝCHOVA K OBČANSTVÍ (RVP ZV)

2. stupeň

ČLOVĚK VE SPOLEČNOSTI

Očekávané výstupy:

- *Žák posoudí a na příkladech doloží přínos spolupráce lidí při řešení konkrétních úkolů a dosahování některých cílů v rodině, ve škole, v obci.*
- *Žák zhodnotí nabídku kulturních institucí a cíleně z ní vybírá akce, které ho zajímají.*
- *Žák rozlišuje projevy vlastenectví od projevů nacionalismu.*

Učivo:

- **naše škola** – život ve škole, práva a povinnosti žáků, význam a činnost žákovské samosprávy, společná pravidla a normy; vklad vzdělání pro život.
- **naše obec, region, kraj** – důležité instituce, zajímavá a památná místa, významní rodáci, místní tradice; ochrana kulturních památek, přírodních objektů a majetku.
- **naše vlast** – pojem vlasti a vlastenectví; zajímavá a památná místa, co nás proslavilo, významné osobnosti; státní symboly, státní svátky, významné dny.

2. UČIVO A VÝSTUPY VÝCHOVY K OBČANSTVÍ A PT VDO SE TĚŽ PROLÍNÁJÍ S JINÝMI PT – NAPŘÍKLAD:

Očekávané výstupy:

MEDIÁLNÍ VÝCHOVA (MV)

- *Žák kriticky přistupuje k mediálním informacím, vyjádří svůj postoj k působení propagandy a reklamy na veřejné mínění a chování lidí.*

OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA (OSV)

- *Žák uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích, případně neshody či konflikty s druhými lidmi řeší nenásilným způsobem.*

VÝCHOVA K MYŠLENÍ V EVROPSKÝCH A GLOBÁLNÍCH SOUVISLOSTECH (VMEGS)

- *Žák objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti.*

Učivo:

MV

- **kulturní život** – rozmanitost kulturních projevů, kulturní hodnoty, kulturní tradice; kulturní instituce; masová kultura, prostředky masové komunikace, masmédiá.

OSV

- **vztahy mezi lidmi** – osobní a neosobní vztahy, mezilidská komunikace; konflikty v mezilidských vztazích, problémy lidské nesnášenlivosti.

VMEGS

- **lidská setkání** – přirozené a sociální rozdíly mezi lidmi, rovnost a nerovnost, rovné postavení mužů a žen; lidská solidarita, pomoc lidem v nouzi, potřební lidé ve společnosti.

VÝCHOVA K OBČANSTVÍ (RVP ZV)

2. stupeň

STÁT A PRÁVO

Očekávané výstupy:

- *Žák objasní výhody demokratického způsobu řízení státu pro každodenní život občanů.*
- *Žák vyloží smysl voleb do zastupitelstev v demokratických státech a uvede příklady, jak mohou výsledky voleb ovlivňovat každodenní život občanů.*
- *Žák provádí jednoduché právní úkony a chápe jejich důsledky, uvede příklady některých smluv upravujících občanskoprávní vztahy – osobní přeprava; koupě, oprava či pronájem věci.*

Učivo:

- **principy demokracie** – znaky demokratického způsobu rozhodování a řízení státu; politický pluralismus, sociální dialog a jejich význam; význam a formy voleb do zastupitelstev.
- **právní řád České republiky** – význam a funkce právního řádu, orgány právní ochrany občanů, soustava soudů; právní norma, předpis, publikování právních předpisů.
- **právo v každodenním životě** – význam právních vztahů; důležité právní vztahy a závazky z nich vyplývající; styk s úřady.

3. A TEĎ TY MÉNĚ OBVYKLÉ ČI MÉNĚ ZŘETELNÉ A DISKUTABILNÍ – MŮŽEME TAM OBJEVIT NÁVAZNOST NA VDO?

HUDEBNÍ VÝCHOVA (RVP ZV)

2. stupeň

Očekávané výstupy:

- *Žák uplatňuje získané pěvecké dovednosti a návyky při zpěvu i při mluvním projevu v běžném životě.*

Učivo:

- **pěvecký a mluvní projev** – rozšiřování hlasového rozsahu, hlasová hygiena, hlasová nedostatečnost a některé způsoby její nápravy.
- **hudební rytmus** – odhalování vzájemných souvislostí rytmu řeči a hudby, využívání rytmických zákonitostí při vokálním projevu.

Komentář:

K projevům vlastenectví a k pochopení a rozvíjení kulturních tradic společnosti (OV Člověk a společnost) nepochybně patří krom znalosti, dovednosti a vytváření úcty k národní hymně, kterou mám umět dle svých možností zazpívat, také rozvíjení lidových tradic a moudrosti – lidové písně s obsahem k tématům VDO, lidové pověsti a balady s obsahem moudrosti směřující k VDO (např. podívejme se na pohádky – co nám říkají o rozložení moci ve společnosti?, co nám říkají o vlastenectví? atd...)

4) NÁSLEDUJÍCÍ UKÁZKU UVÁDÍM K PŘÍKLADU OBOROVÉHO TÉMATU (UČIVA), JEHOŽ OSVOJENÍ JE NEZBYTNÉ PRO NAPLNĚNÍ OV VÝCHOVY K OBČANSTVÍ ČI CÍLE PT VDO

ČESKÝ JAZYK A LITERATURA (RVP ZV)

2. stupeň

KOMUNIKAČNÍ A SLOHOVÁ VÝCHOVA

Očekávané výstupy:

- *Žák odlišuje ve čteném nebo slyšeném textu fakta od názorů a hodnocení, ověřuje fakta pomocí otázek nebo porovnáváním s dostupnými informačními zdroji.*
- *Žák rozlišuje subjektivní a objektivní sdělení a komunikační záměr partnera v hovoru.*

Učivo:

- **čtení** – praktické (pozorné, přiměřeně rychlé, znalost orientačních prvků v textu), věcné (studijní, čtení jako zdroj informací, vyhledávací), kritické (analytické, hodnotící), prožitkové.
- **naslouchání** – praktické (výchova k empatii, podnět k jednání), věcné (soustředěné, aktivní), kritické (objektivní a subjektivní sdělení, komunikační záměr mluvčího, manipulativní působení projevu, zvukové prostředky souvislého projevu a prostředky mimojazykové), zážitkové.

Komentář:

Zde bych opět mohl uvést prolínání s jinými výstupy Výchovy k občanství k PT VDO (např. Participace v politickém životě či „umožňuje posuzovat a hodnotit společenské jevy, procesy, události a problémy z různých úhlů pohledu – lokální, národní, evropská, globální dimenze“). Můžeme tak vysledovat, že k dobrému naplnění OV Výchovy k občanství či jiného výstupu směřujícímu k VDO či cíle VDO předchází osvojení OV z jiné oblasti a tematického okruhu. Jestli-že nedokážu v textech a rozhovorech odlišit názory od faktů, hodnocení apod., nedokážu klást správné otázky k ověření si psaného/řečeného, těžko dokážu posuzovat společenské jevy a procesy na základě dané skutečnosti. Nebo jestliže dobře nezvládnou mluvený a písemný projev, těžko budu participovat na věcech veřejných vyžadující tyto dovednosti (být zastupitelem, obhajovat názory občanského sdružení ve městě, apod.)

A NA ZÁVĚR.... PT VDO V RVP

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

- **V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:**
 - vede k aktivnímu postoji v obhajování a dodržování lidských práv a svobod;
 - vede k pochopení významu řádu, pravidel a zákonů pro fungování společnosti;
 - umožňuje participovat na rozhodnutích celku s vědomím vlastní odpovědnosti za tato rozhodnutí a s vědomím jejich důsledků;
 - rozvíjí a podporuje komunikativní, formulační, argumentační, dialogické a prezentační schopnosti a dovednosti;
 - prohlubuje empatii, schopnost aktivního naslouchání a spravedlivého posuzování;
 - vede k uvažování o problémech v širších souvislostech a ke kritickému myšlení.
- **V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:**
 - vede k otevřenému, aktivnímu, zainteresovanému postoji v životě;
 - vychovává k úctě k zákonu;
 - rozvíjí disciplinovanost a sebekritiku;
 - učí sebeúctě a sebedůvěře, samostatnosti a angažovanosti;
 - přispívá k utváření hodnot, jako je spravedlnost, svoboda, solidarita, tolerance a odpovědnost;
 - rozvíjí a podporuje schopnost zaujetí vlastního stanoviska v pluralitě názorů
 - motivuje k ohleduplnosti a ochotě pomáhat zejména slabším;
 - umožňuje posuzovat a hodnotit společenské jevy, procesy, události a problémy z různých úhlů pohledu (lokální, národní, evropská, globální dimenze);
 - vede k respektování kulturních, etnických a jiných odlišností;
 - vede k asertivnímu jednání a ke schopnosti kompromisu.

Tematické okruhy průřezového tématu

Tematické okruhy průřezového tématu jsou zaměřeny na utváření a rozvíjení demokratických vědomostí, dovedností a postojů potřebných pro aktivní účast žáků – budoucích dospělých občanů – v životě demokratické společnosti. Při jejich realizaci je užitečné vycházet z reálných životních situací a doporučené obsahy tematických okruhů co nejvíce vztahovat k životní zkušenosti žáků.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- **Občanská společnost a škola** – škola jako model otevřeného partnerství a demokratického společenství, demokratická atmosféra a demokratické vztahy ve škole; způsoby uplatňování demokratických principů a hodnot v každodenním životě školy (význam aktivního zapojení žáků do žákovské samosprávy – žákovských rad či parlamentů); formy participace žáků na životě místní komunity; spolupráce školy se správními orgány a institucemi v obci.
- **Občan, občanská společnost a stát** – občan jako odpovědný člen společnosti (jeho práva a povinnosti, schopnost je aktivně uplatňovat, přijímat odpovědnost za své postoje a činy, angažovat se a být zainteresovaný na zájmu celku); Listina základních práv a svobod, práva a povinnosti občana; úloha občana v demokratické společnosti; základní principy a hodnoty demokratického politického systému (právo, spravedlnost, diferenciacie, různorodost); principy soužití s minoritami (vztah k jinému, respekt k identitám, vzájemná komunikace a spolupráce, příčiny nedorozumění a zdroje konfliktů).
- **Formy participace občanů v politickém životě** – volební systémy a demokratické volby a politika (parlamentní, krajské a komunální volby); obec jako základní jednotka samosprávy státu; společenské organizace a hnutí.
- **Principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování** – demokracie jako protiváha diktatury a anarchie; principy demokracie; základní kategorie fungování demokracie (spravedlnost, řád, norma, zákon, právo, morálka); význam Ústavy jako základního zákona země; demokratické způsoby řešení konfliktů a problémů v osobním životě i ve společnosti.

Zdroj: RVP ZV

Marek Václavík